

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

У статті розглядаються концептуальні положення щодо доцільності використання інтерактивних засобів для навчання студентів-економістів англійської економічної лексики.

Ключові слова: інтерактивне навчання, англійська економічна лексика, мовленнєва взаємодія, англомовна лексична компетенція.

Інтеграційні процеси та соціально-економічні зміни, розвиток ділових контактів і зростання ролі англійської мови як засобу професійного спілкування зумовлюють необхідність підготовки фахівців нової генерації, для яких комунікативна спроможність іноземною мовою у сферах своєї діяльності в усній і письмовій формах є умовою їх конкурентноздатності на ринку праці. Для виконання визначених нормативно-правовими документами МОН України завдань щодо підвищення якості іншомовної освіти майбутніх спеціалістів особливою актуальністю набуває проблема пошуку ефективних шляхів формування у них англомовної лексичної компетенції з акцентом на засвоєння термінологічної лексики як передумови для практичного оволодіння професійно орієнтованою англійською мовою. Одним із варіантів вирішення означеної вище проблеми є провадження суголосних сучасним тенденціям у вищій немовній школі активних методів навчання, що передбачають домінування в навчальній діяльності студентів елементів проблемності, наукового пошуку й творчості, використання ігрових, стимуляційних, організаційних прийомів під час парно-групової й колективної мовленнєвої взаємодії викладача і студентів.

Метою публікації є виявити й проаналізувати дидактичні передумови формування англомовної лексичної компетенції при інтерактивному навчанні студентів термінологічної лексики підмови економіки, обґрунтувати доцільність і переваги засвоєння ними лексичного матеріалу засобами інтерактивного навчання.

Методологічною основою вивчення потенційних можливостей інтерактивного навчання задля його використання у процесі формування лексичної компетенції ми вважаємо праці теоретиків і розробників комунікативного методу навчання, дослідження авторів теорії іншомовної мовленнєвої діяльності, концепції прихильників компетентістно діяльнісного, особистісно орієнтованого і професійно спрямованого підходів до навчання (Б.В. Беляєв, В.П. Беспалько, І.Л. Бім, О.В. Бондаревська, Н.Ф. Бориско, Н.І. Гез, Г.А. Гринюк, І.В. Загрекова, І.О. Зимня, Г.О. Китайгородська, Г.Ф. Кривчикова, О.М. Леонтєв, О.О. Леонтєв, Р.П. Мільруд, Н.Ю. Ніколаєва, Ю.І. Пассов, О.І. Пометун, Г.В. Рогова, В.В. Сафонова, Г.К. Селевка, С.О. Сисосєва, З.Л. Скалкін, Н.К. Скляренко, О.Б. Тарнопольський, І.С. Якиманська, Н.А. Apel, N.Brieger, J.Comfort, D.Cotton, M.Dobson, L.Jones, G.Mehlhorn, D.Nunan, W.Rivers, T.Stelzer-Rothe, H.G. Widdowson та ін.).

У працях означених вище та інших дослідників започатковано і знайшло свій подальший розвиток теоретичне обґрунтування проблеми інтерактивного навчання, його функціональних можливостей та переваг при застосуванні у практиці навчання студентів різних спеціальностей. Науковці пропонують власні визначення змісту інтерактивного навчання, його форм і прийомів, виділяють його роль та особливості у реалізації освітніх і виховних цілей підготовки майбутніх фахівців. Наприклад, О.І. Пометун визначає інтерактивне навчання як співнавчання, взаємонавчання, у якому педагог та студент є рівноправними, двозначними суб'єктами освітнього процесу, що передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення конкретних проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації мовлення [1, с. 41]. На думку Г.К. Селевка, інтерактивне навчання виступає моделлю спільної педагогічної діяльності з проектування, організації і проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для студентів та викладача [6, с. 15]. Д.В. Чернилевський зазначає, що інтерактивне навчання може бути орієнтовано на дидактичне застосування наукового знання, на наукові підходи до аналізу й організації навчального процесу з урахуванням емпіричних інновацій викладачів для досягнення високих результатів у професійній компетенції і розвитку особистості студентів [8, с. 53]. Г.Ф. Кривчикова вбачає роль інтерактивного навчання у тому, що „студент набуває знань і вмінь як у ході скерованої викладачем взаємодії з іншими студентами під час сумісної мовленнєвої розумової діяльності, так і в процесі самостійної творчої та пошукової діяльності, націлених на розв'язання проблемних ситуацій” [3, с. 5].

На думку дослідників (В.П. Беспалько, С.У. Гончаренко, Н.Ю. Пахомова, В.Ю. Стрельников, І.Н. Федорова, В.В. Ягупов, Ф.Янушкевич, М.Lewis, P.Wilberg та ін.), розмаїття прийомів реалізації інтерактивного навчання як педагогічної системи і способу моделювання навчального процесу, як моделі діяльної педагогічної діяльності сприяє задоволенню інформаційно-пізнавальних потреб студентів, позитивно впливає на інтелектуальний розвиток кожної особистості та її професійне становлення. Водночас при

інтерактивному навчанні викладач має можливість керувати навчальними діями студентів і належно оцінювати досягнутий рівень підготовки кожного з них. Як зазначає В.Ю. Стрельников, сприятливими чинниками можуть забезпечити умови для інтерактивного навчання, виступають такі: наявність мотивації до навчання; сприятливе, комфортне освітнє середовище для досягнення мети; опора на досвід, знання, уміння і навички студентів; наявність у студентів відчуття контролю над процесом свого навчання; зміна позиції викладача [7, с. 246]. В цілому, інтерактивне навчання дозволяє оптимальну побудову і реалізацію навчального процесу, досягнення високої якості навчання з мінімальними затратами сил студентів та викладача. Отож можемо дійти висновку, що інтерактивне навчання вирішує питання планування, реалізації, оцінки, корекції навчальної діяльності, готує ґрунт до подальшого самостійного здобуття студентами знань, що актуально для майбутніх спеціалістів.

Наведені вище якісні характеристики інтерактивного навчання, його широкі можливості можуть повинні бути реалізовані при формуванні англійської лексичної компетенції у студентів-економістів. Інтерактивне навчання іншомовного лексичного матеріалу завдяки своїй динамічності і гнучкості, практичності та доступності стимулює студентів до запам'ятовування лексичного матеріалу, його осмислення, репродукування та свідомого й творчого використання у ході іншомовної комунікації. Співучасть усіх мовленнєвих суб'єктів у процесі оволодіння іншомовною лексикою в інтерактивному навчанні супроводжується контролем та корегуванням такої діяльності з боку викладача, дозволяє йому управляти навчальними діями студентів. Отже, інтерактивне навчання має такі позитивні властивості та очевидні переваги, що його можна вважати ефективним засобом формування лексичної компетенції у студентів.

Узагальнюючи наведені вище міркування, можемо дійти висновку, що *суть інтерактивного навчання іншомовної лексики* полягає в організації парно-групової та колективної мовленнєвої взаємодії всіх суб'єктів навчального процесу з виконання творчих, проблемно-пошукових і комунікативних завдань, націлених на отримання студентами знань лексичних одиниць та набуття спроможності їх використання в усній і писемній комунікації сфері своєї майбутньої виробничої діяльності. Закладений в інтерактивному навчанні потенціал має бути спрямований на підвищення результатів навчальної діяльності студентів не лише з вивчення лексичного матеріалу, але й з іноземної мови в цілому.

Далі ми звернемося до аналізу науково-педагогічної літератури, щоб з'ясувати, які засоби інтерактивного навчання було б доцільно задіяти у практиці навчання студентів-економістів фахової лексики. Дослідники проблеми інтерактивного навчання виділяють різні його види, методи і форми організації. Наприклад, Л.В. Загрекова та В.В. Ніколіна диференціюють структурно-логічні, ігрові, комп'ютерні, діалогові, тренінгові методи організації навчальної діяльності [2, с. 43]. Є.С. Полат виділяє „технології співробітництва”, які в комплексі відбивають завдання особистісно-орієнтованого підходу на етапі засвоєння знань, формування інтелектуальних умінь, необхідних і достатніх для подальшої самостійної дослідницької і творчої роботи в проєктах [4, с. 36]. О.І. Пометун і Л.В. Пироженко акцентують увагу на інтерактивних методах кооперативного і колективно-групового навчання, підкреслюють важливість технологій ситуативного моделювання і опрацювання дискусійних питань [5, с. 33]. У виборі доцільних для формування лексичної компетенції інтерактивних засобів навчання ми орієнтуємося на Загальноєвропейські рекомендації, де пропонуються різні інтерактивні види навчальної діяльності для стимулювання мовленнєвої взаємодії студентів, а саме: бесіди, дискусії, дебати, інтерв'ю і переговори, спільне планування і цілеспрямована кооперація.

Зважаючи на зроблений вище аналіз суті та різновидів форм і прийомів інтерактивного навчання, адекватними та оптимальними завданнями для забезпечення процесу формування лексичної компетенції і ефективного оволодіння студентами англійською економічною лексикою можуть бути, за А.М. Щукіною, наступні:

- рольові ігри, за допомогою яких організовується навчальне спілкування у відповідності до розробленого сюжету, розподілених між студентами ролей і стосунків;
- проблемні ситуації, які передбачають виконання дій за допомогою критичного міркування, припущення, здогадки, інтерпретації фактів, умовиводів та ін.;
- вільне (спонтанне) спілкування, яке на заняттях має такі особливості: його зміст не завжди передбачуваний, вимагається активна мобілізація мовленнєво-мисленнєвих резервів і попереднього мовного досвіду, використовуються різноманітні комунікативні стратегії, які дозволяють передати зміст висловлювання при недостатній сформованості мовної бази. Матеріалом для завдань такого типу зазвичай є ситуації реального спілкування [9, с. 100].

Узагальнюючи розглянуті вище види завдань та організаційні форми й засоби інтерактивного навчання, можемо припустити, що всі вони можуть і повинні бути творчо використані у процесі формування лексичної компетенції. Описані вище якісні характеристики інтерактивного навчання мають бути екстрапольовані на навчальну практику студентів для розширення діапазону фахової лексики, проведення тренування її вживання у професійно орієнтованому спілкуванні. Позитивного результату навчальної діяльності із оволодіння спеціальною лексикою можливо досягти в процесі колективного вирішення дискусійних питань, під час побудови структурно-логічних схем для висловлення власних суджень з використанням адекватних заголовків, слів, а також протягом ситуативного моделювання, яке супроводжується постійною практикою у вживанні виучуваних лексичних одиниць. Незважаючи на ігровий характер, інтерактивний тренінг з лексикою формує

інтелектуальні уміння, необхідні майбутнім спеціалістам, та може проводитися з використанням комп'ютерно-інформаційних технологій.

Опираючись на результати сучасних науково-педагогічних досліджень з проблем дидактики, психології і методики навчання іноземної мови та враховуючи проведений вище аналіз проблеми, нам видається доцільним логічно поєднувати або ситуативно варіювати різні організаційні форми проведення інтерактивного навчання як дієвого засобу для ефективного засвоєння студентами лексичного матеріалу. Розмаїття форм навчальної мовленнєвої взаємодії найкраще сприяє вивченню лексики та стимулює її вживання в усному і писемному мовленні при вирішенні професійно значущих для студентів завдань з урахуванням конкретної ситуації або умов навчання. Враховуючи викладене вище, вважаємо, що використання інтерактивних, тобто парно-групових та колективних форм роботи з вивчення іншомовного лексичного матеріалу в керованій викладачем та самостійній роботі студентів, складає суть концепції інтерактивного формування лексичної компетенції у студентів-економістів.

Для втілення цієї концепції в практику навчання необхідні відповідні передумови. Вивчення науково-педагогічної літератури й аналіз стану викладання дисциплін гуманітарного циклу дозволяють вважати, що дидактичними та суспільно-економічними передумовами запровадження концепції інтерактивного навчання лексики іноземної мови виступають сучасні процеси перебудови і трансформації національної системи освіти в Україні на принципах гуманізації та демократизації навчального процесу; процеси адаптації вітчизняних освітніх стандартів до міжнародних норм у зв'язку з входженням України в Європейський і світовий освітній простір; швидкий розвиток комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у галузі освіти; запровадження в практику вищої школи альтернативних форм організації навчального процесу; сформованість студентського колективу і розвинені у студентів старшого ступеню навчання організаторські й аналітичні вміння, необхідні для реалізації інтерактивного навчання; наявність у студентів інтересу та мотивації до вивчення ділової іноземної мови як засобу професійного утвердження на ринку праці.

Ураховуючи наявність сприятливих передумов, вважаємо за доцільне сформулювати такі концептуальні положення, які характеризують і визначають пропоновану нами методику інтерактивного формування лексичної компетенції у студентів-економістів, які спеціалізуються у галузі міжнародної економіки та зовнішньоекономічної діяльності.

Умовою отримання студентами-економістами якісного освітнього продукту в результаті професійно орієнтованого вивчення англійської мови є оволодіння ними галузевою термінологією, що в комплексі з набутими знаннями з фахових дисциплін забезпечить інтелектуальний розвиток особистості, здатної самореалізуватися і повноцінно функціонувати в іншомовному діловому середовищі.

Засобами формування лексичної компетенції в рамках вивчення професійно орієнтованої англійської мови є адекватні сучасним вимогам й ефективні парно-групові та колективні організаційні форми мовленнєвої взаємодії, які забезпечують студентам-економістам не лише набуття знань фахової лексики, а й створюють можливості для розвитку і закріплення умінь повноцінного використання засвоєного лексичного матеріалу в іншомовному спілкуванні у сфері їх майбутньої виробничої діяльності.

Навчання студентів англійської термінологічної лексики шляхом їх активної взаємодії у групах і командах, які беруть участь в ігровому проектуванні, колективному вирішенні проблемних завдань тощо, створює сприятливі передумови для активізації мислення студентів і розвитку їх творчих здібностей, розкриває потенційні комунікативні і професійні можливості, стимулює гнучкість та прагматизм у процесі сприймання й переробки отриманої фахової інформації.

Інтерактивне формування лексичної компетенції у студентів старшого ступеня навчання передбачає залучення їх до процесу планування, організації та проведення колективних форм іншомовної мовленнєвої взаємодії і спільного оцінювання досягнутих результатів, що дозволяє реалізувати виховну мету навчання, сформувати майбутніх фахівців як лідерів колективу, яким притаманні почуття відповідальності при ухваленні рішень та об'єктивності при оцінці їх виконання.

Парно-групові та колективні форми навчання повинні поєднуватися з індивідуальним підходом до кожного студента, щоб забезпечити комфортні психолого-педагогічні умови для організації і проведення навчального процесу з інтерактивного формування лексичної компетенції, стимулювати прагнення до самостійного здобуття знань, що є актуальним завданням в умовах безперервної іншомовної підготовки фахівців народного господарства.

Інтерактивна організація навчального процесу з формування лексичної компетенції як складової частини курсу англійської мови для професійного спілкування націлена на заміну авторитарно-дисциплінарної моделі навчання особистісно-орієнтованою, яка в умовах демократизації і гуманізації навчального процесу передбачає модифікацію управлінських функцій викладача, гнучке й варіативне використання методів психолого-педагогічного впливу на студентів.

Отже, концептуальне осмислення і всебічне вивчення проблеми інтерактивного формування англійської лексичної компетенції спрямоване на інтенсифікацію навчального процесу та забезпечення високої якості освітньо-кваліфікаційної підготовки майбутніх економістів-міжнародників з іноземної мови за професійним спрямуванням. Пропонована концепція передбачає навчання фахової лексики за допомогою організації керованих викладачем парних, групових і колективних форм мовленнєвої взаємодії при вирішенні спільних навчальних завдань у процесі аудиторної, індивідуальної та самостійної роботи студентів. Використання

засобів інтерактивного навчання створює сприятливі умови для максимального розвитку творчої ініціативи студентів, формує в них прагнення до самостійного здобуття знань, підвищує інтерес до інтегрованого вивчення фахових економічних дисциплін та ділової іноземної мови. Така концепція формування лексичної компетенції відповідає новітнім підходам до організації професійно орієнтованого навчання і повинна забезпечити комунікативну спрямованість і професіоналізацію навчальної діяльності, утвердити побудовану особистісно зорієнтованої парадигми іншомовної підготовки майбутніх фахівців у галузі міжнародної економіки.

Перспективами подальших розвідок буде дослідження психолого-педагогічних передумов інтерактивного навчання студентів економічних спеціальностей.

Семенчук Ю.А.

Теоретические основы интерактивного обучения студентов английской экономической лексике

В статье рассматриваются концептуальные положения относительно целесообразности использования интерактивных средств обучения студентов-экономистов английской экономической лексике.

Ключевые слова: интерактивное обучение, английская экономическая лексика, речевое взаимодействие, англоязычная лексическая компетенция.

Semenchuk Yu.O.

Theoretical Aspects of Interactive Teaching Economic Vocabulary to the Students Majoring in International Economics

Basic theoretical aspects concerning the expediency of using interactive means for teaching students economic vocabulary of international economics have been considered in this article.

Key words: interactive teaching, English economic vocabulary, speech interaction, English lexical competence.

1. *Гошовська Л.М., Дмитрів У.М.* Використання прийомів інтерактивних технологій на практичних заняттях з англійської мови зі студентами старших курсів // Сучасні проблеми лінгвістики та навчання у контексті Болонського процесу: Збірник наукових праць. – Хмельницький: ХНУ, 2005. – С. 40–42.
2. *Загрекова Л.В., Николина В.В.* Теория и технология обучения: Учебное пособие – М.: Высшая школа, 2004. – 157 с.
3. *Кривчикова Г.Ф.* Методика інтерактивного навчання писемного мовлення майбутніх учителів англійської мови: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2005. – 338 с.
4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учебное пособие. / Под редакцией Е.С. Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 272 с.
5. *Пометун О.І., Пироженко Л.В.* Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Науково-методичний посібник. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 192 с.
6. *Селевко Г.К.* Современные образовательные технологии: Учебное пособие. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
7. *Стрельников В.Ю.* Критерії технологій навчання, орієнтованих на розвиток особистості // Нові технології навчання. – 2003. – Випуск 35. – С. 243–250.
8. *Чернилевский Д.В.* Дидактические технологии в высшей школе: Учеб. пособие. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.
9. *Щукин А.Н.* Обучение иностранным языкам. – М.: Филоматис, 2004. – 416 с.

Надійшла до редакції 24.06.07